

Муратова Вікторія Олександрівна,
здобувач вищої освіти СЕ ННЕКІ НАВС
Науковий керівник:
Поліщук Віталій В'ячеславович,
старший викладач кафедри
криміналістичного забезпечення та
судових експертиз Національної академії
внутрішніх справ

РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ: КРИМІНАЛІСТИЧНІ СТАНДАРТИ ДОКУМЕНТУВАННЯ

Статтею 8 Римського Статуту Міжнародного Кримінального суду передбачено цілу низку воєнних злочинів, до яких, зокрема, належать : умисне вбивство, умисне завдання сильних страждань чи заподіяння важких тілесних ушкоджень, незаконне та значне за обсягами знищення чи привласнення майна, що не викликане воєнною необхідністю, згвалтування та інші види сексуального насильства, нелюдське поводження та тортури, умисне цілеспрямоване завдання ударів по цивільному населенню, умисний напад на окремих цивільних осіб, які не беруть безпосередньої участі у воєнних діях та ін [1]. Всі вказані злочини були скоєні в тому числі армією рф на території України з початку повномасштабного вторгнення. З метою притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності відповідних службових та посадових осіб збройних сил противника та призначення належного покарання за скоєні злочини, процес доказування при розслідуванні вказаного виду злочину вимагає якнайточнішого та всебічного документування таких фактів.

Документування воєнних злочинів може суттєво відрізнятись від особливостей фіксації загальнокримінальних правопорушень. В цьому процесі важливе значення має підготовка. З метою забезпечення ефективної та всебічної підготовки до документування воєнних злочинів, нижче наведений перелік необхідних засобів для документування:

–засоби зв'язку, мобільний телефон, супутниковий телефон, радіо (або аналог);

–ноутбук;

–цифровий пристрій для запису звуку, який може використовуватися для запису опитувань/допитів, усних

зауважень до дій з документування, а також власні міркування на місці злочину;

- цифрові носії інформації (флеш-накопичувачі, карти пам'яті і т.д.);

- навігатори глобальної системи позиціонування ("GPS" і мапи);

- фотокамера;

- інші предмети, які можуть бути корисні: вимірювальна стрічка; блокнот; мотузки і знаки для охорони місця події; набір комп'ютерних інструментів для вилучення жорстких дисків і пристроїв; пакети для доказів різних розмірів; спеціальна стрічка для доказів; коробки для доказів; гумові перчатки; ватні тампони; пластикові пакети; ліхтарик; аптечка першої допомоги тощо.

Окрім того, спеціалісти мають використовувати папку для документування з метою упорядкування та систематизації інформації, зібраної під час діяльності з документування. Папка для документування може бути створена як в електронному, так і в друкованому форматі, проте обов'язково має містити всі ілюстрації та записи про діяльність [2; ст.23].

Криміналістичне документування воєнних злочинів вимагає чіткого дотримання міжнародних стандартів для забезпечення доказової цінності зібраних матеріалів, як у національних судах України, так і в міжнародних судах.

Основоположним при документуванні воєнного злочину є принцип «Не нашкодь», який включає не лише безпеку осіб, що беруть участь у документуванні або присутні при цьому процесі, але й психологічну цілісність свідків, потерпілих та інших учасників. Процесуальні дії мають бути проведені таким чином, щоб унеможливити вторинну травматизацію живих осіб та забезпечити конфіденційність інформації, отриманої під час документування злочину [3; ст.7].

Вилучення доказів, таких як частини зброї, уламки снарядів, особисті речі, біологічні матеріали тощо, має здійснюватися згідно із науково обґрунтованим та загально визнаними методами криміналістики, що у свою чергу вимагає використання стерильного обладнання та засобів захисту, належного пакування, маркування та опечатування предметів одразу після їхнього виявлення. Ключовим завданням є запобігання забрудненню доказів та збереження їхнього початкового стану для подальшого дослідження [3; ст.30].

При роботі з електронними доказами, включаючи фото- та відеоматеріали, важливо забезпечити їхню автентичність та незмінність. При цьому необхідно не лише фіксувати подію, а й записувати відповідні метадані : час, дата, геолокація та тип пристрою. Для забезпечення гарантії, що файл не був змінений, необхідно розрахувати та одразу зафіксувати його унікальний цифровий відбиток [3; ст.28].

Першочерговим правилом на місці злочину є «Не торкайся». Втручання допустиме лише у виняткових випадках, коли існує висока ймовірність незворотної втрати доказів, а участь компетентних органів для усунення небезпеки у зв'язку з доторканням до небезпечних речей не є можливою. У таких випадках необхідно детально задокументувати первісний стан, усі вжиті дії та причини втручання. Обов'язковим є забезпечення безпеки на периметрі та запобігання забрудненню місця злочину [3; ст.36].

Кожен зібраний доказ повинен мати повний та безперервний запис про послідовність дій з ним. Це важливий документ, що підтверджує постійне перебування доказів під контролем відповідальних осіб та збереження його початкового стану. Запис має містити інформацію про те, хто, коли, де, яким чином зібрав доказ, та хто зберігав його на кожному наступному етапі до передачі слідчим органам. Його відсутність або порушення може призвести до визнання доказу неприпустимим у суді [3; ст.39].

Отже, можливість притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності за воєнні злочини, скоєні армією РФ в Україні, залежить від якості та повноти їхнього документування. Цей процес вимагає спеціального підходу, що включає обов'язкову підготовку із забезпеченням необхідних засобів фіксації, зв'язку та створення систематизованої папки для документування. Для забезпечення допустимості доказів у міжнародних судах необхідне чітке дотримання міжнародних криміналістичних стандартів, що передбачає застосування науково обґрунтованих методів вилучення речових доказів та гарантування автентичності електронних даних. Основоположними принципами при огляді місць скоєння воєнних злочинів є «Не нашкодь» та «Не торкайся». Одним з найважливіших елементів, який гарантує допустимість доказів, є повний та безперервний запис про послідовність дій з такими доказами. Таким чином, дотримання окреслених стандартів є

запорукою для притягнення винних за вчинення воєнних злочинів до міжнародної кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду : Міжнародний договір від 17 липня 1998 р. № 3909-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

2. Керівництво з базових стандартів розслідування для документування міжнародних злочинів в Україні : довідники. Global Rights Compliance. 2023.

3. Документування міжнародних злочинів та порушень прав людини з метою притягнення до відповідальності : Рекомендації для цивільних громадських організацій. European Union Agency for Criminal Justice Cooperation / Network for investigation and prosecution of genocide, crimes against humanity and war crimes / International Criminal Court / The Office of the Prosecutor. 2022. URL: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-09/2_Eurojust_ICC_CS_Os_Guidelines_2-EN.pdf

Оліферчук Альони Анатоліївни,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавр
навчально-наукового експертно-
криміналістичного інституту
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Приходько Юрій Павлович,

професор кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового експертно-криміна-
лістичного інституту Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ БПЛА В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Безпілотні літальні апарати (БПЛА) стали важливим елементом сучасних технологій, що використовуються у сфері безпеки та правоохоронної діяльності. В умовах воєнного стану використання БПЛА жорстко регулюється державою, а будь-які польоти можливі лише за погодженням Генерального штабу ЗСУ. Правові акти, такі як Авіаційні правила України, Наказ МОУ